

maslo pa se ne soli. Sol spravi iz masla nekoliko vode, mlečnega sladkorja in sirnine. Mlečni sladkor in sirnina pa ste ravno dve tvarini, ki vzročujeta v družbi z vodo razkrojenje putra. Sol tedaj poviša dobroto masla, ker stori, da stanovitneje in zdravo ostane. Ker se vže tako vse jedi solé, kakor tudi vsakter vsaj nekoliko osoli surovo maslo, ko ga je, jasno je, da je v vsakaterem oziru opravičeno, da se puter koj osoli, ko se napravi.

Pa še drug vzrok je, ki dokazuje potrebo, da se soli surovo maslo. Sol pripomore, da se bolje izdelata maslo, kajti ona stori, da se loči v mleku sirnina od maslene tolščobe. Samo mleko se kaj težavno čisti; kedar pa se dodá mleku nekoliko kuhinjske soli, vrši se čiščenje hitreje. Tako moremo odpraviti vso sirnino iz masla, s tem pa dosežemo najboljše maslo.

Društvo sirarjev edino zdavno sredstvo za povzdigo sirarstva.

O tem je govoril slavni Schätzman iz Švice, rekši, da v Švici so se ustanovile sirarske družbe vže pred 50 leti, ne da bi na to silila vlada ali kaka kmetijska družba, ljudstvo samo je spoznalo važnost združenja. Sedaj je le v enem kantonu (Bernu) vže nad 1090 sirarskih družeb, ki izdelujejo v enem letu sira za več milijonov frankov vrednosti. —

Naj to, kar Švicarji delajo, tudi naši planinci začno po izgledu Bohinjcev!

Gospodarske skušnje.

* *Kako obvarovati sadno drevje zajcev in mrčesov.* „Neut. landw. V. Mitth.“ svetujejo, naj se deblo dreves namaže z mazilom, ki se napravi iz mleka in sáj. Hud kislav duh sáj je jako zopern mrčesom, ki se gotovo ne lotijo rastlin, na katere se je potrosilo nekoliko sáj, katere so pa rastlinam tudi dober gnoj. Zajec beži od dreves, ki so namazani s tem mazilom. Tudi je dobro, da se krog drevesa zemlja odkoplje in posuje nekoliko sáj, katere varujejo korenike drevesa pred mrčesi.

* *Kako kislo zelje obvarovati plesnobe.* — „Prakt. Landw.“ svetuje, da, ko se na zelju prikaže preprega smrdljive plesnobe, katera pokvari zelje, treba, viliti na zelnico, ki stoji nad zeljem, masec dobrega žganja. To se ponavlja, ko se jemlje zelje iz kadí; tri- ali štirikratni dodatek gotovo popravi zelje, katero dobí po žganji jako prijeten okus.

Politično-zgodovinske črtice.

Nekdanji politični stan Kranjske dežele.

Obljuba zvestobe cesarju Leopoldu I. v Ljubljani. *)

Bilo je dne 7. septembra 1660. leta, ko je cesar Leopold čez Koroško prišel na Kranjsko, da kot dedni vladar sprejme od stanov Kranjskih obljubo zvestobe. Naproti so mu šli pol milje nad Ljubljano proti Kranji. Blizo velike lipe bil je postavljen krasni šotor z žametom in atlasom prevlečen. Tu so cesarja pričakovali plemenitniki in vitezi Kranjski, da se mu poklonijo in roko poljubijo.

Velikanska bila je ta slovesnost, ki se je le redko-krat videla.

*) Te črtice smo vzeli iz zanimive knjižice, ki jo je po Valvazorji in mnogih drugih pisateljih P. pl. Radič leta 1871 na svetlo dal v spomin častite rodovine baronov Grimšičev pod naslovom: „Die Freiherren von Grimschitz.“

Prvi so šli Hrvaški plemenitniki, okoli ram so jim visele tigrovine, garda generala graničarov Herbarda Turjaškega, — za njim je prišel Kranjski mladeneč, 20 let star, v Hrvaški opravi, prosto stoječ na konji brez sedla, v desni roki pa je sukal 6 vatlov dolgo sulico; za njim je šel general, godba, četa konjikov s ponosnimi pisanimi tigrovinami okoli ram in na konji z zlatom in srebrom okinčanih. Poleg obilega spremstva cesarjevega vdeležila sta se te svečanosti tudi papežev nuncij in Beneški poročnik, — pa še druga množica: 800 mož lično napravljenih in oboroženih; za njim cesarjevi furirji, jezdici, konje peljaje, trompetarji in pavkarji, grofi in baroni, gospodje in plemenitniki Kranjski, tuja žlahna gospoda in nadvojvoda. Pred cesarjem jezdili so heroldi državni in posamesnih dežel in cesarski podmaršal grof Lamberg z golim mečem — in za temi cesar na konji — na desni in levi zraven njega so gologlavi šli hačiji, za njim gori imenovana dva poročnika, dvorni nadmaršal grof Porcia in dvorni nadkonjar grof Ditrichstein, potem žlahniči, trabanti in 24 cesarjevih kočij. 8 kompanij oklepnikov (kirasirjev) polka Arizaga, ki so takrat bili v Ljubljani, so bili zadnja straža.

Pri vratih „vicedoma“ je stalo 100 mož mestne garde, 600 pa pri deželni hiši (lontovžu). Vhod v mesto je trajal 2 uri, naposled se je zapel „Te deum“ v stolni cerkvi Št. Miklavški.

Po končani tej svečanosti bilo je veselje brez konca in kraja v mestu, osvečava, streljanje, glediščina predstava pri grofu Auerspergu, pojedine, plesi itd.

Slovesni obed je končal svečanost, ki se je vršila v škofiji, kjer je cesar bival, 13. septembra dopoldne.

Stanovi so takrat oprostili cesarja, da jim ni prisegal gologlav in s povzdignjenimi prsti, kakor je to poprej zmirom navada bila; s slovesno besedo pa jih je zagotovil: „pravice in svoboščine vojvodine Kranjske varovati.“

Po tej cesarjevi slovesni obljubi so stanovi, deželni glavar, škof in druga duhovna in svetovna gospoda kakor tudi zastopniki mest in trgov Kranjskih cesarju obljubo zvestobe prisegli in naposled mu roko poljubili.

Tako je bila svečanost končana, ki je cesarja opominjala njegovih dolžnosti do vojvodine Kranjske, katera ga je prostovoljno priznavala za svojega vladarja in mu prisegla zvestobo.

Pragmatična sankcija in deželni zbor Kranjski.

Pragmatična sankcija, s katero je cesar Karol VI. svoji hčeri, veliki cesarici Mariji Tereziji, nasledstvo vladarstva v svojih rokah zagotovil, bila je, kakor vsem drugim kraljestvom in deželam, predložena Kranjskim deželnim stanovom 30. aprila 1720. leta, „da jo sprejmejo, priznajo in razglasijo“ („zur Annahme, Erkenntnis und Publizierung“). — Tako se v nemškem jeziku glasijo cesarjeve besede.

To pismo cesarjevo, iz Gradca v Ljubljano naznanjeno, je bilo 19. junija 1720. leta v očitni, obilo obiskani seji Kranjskega deželnega zbora brano. Zbor je sklenil, addresso poslati cesarju, in še tisti dan se je to zgodilo. Podpisali so jo vsi v deželnem zboru pričujoči udje, in njim na čelu grof Jan. Gašp. Kobenzl.

Deželni zbor Kranjski je takrat štel 65 udov, po takem skor še enkrat več kot današnji.

Prepis „na dvor“ („an den Hof“) poslane adrese se nahaja v arhivu Kranjskega deželnega odbora.

V tem pismu (adresu) pripoznajo deželni zastopniki veliki pomen in korist rednega nasledstva za blagor in varnost „podložnih kraljestev in dežel“ („der untergebenen Königreiche und Länder“), „za njihovo združbo

in skupnost“ („Vereinigung und Zusammenbehaltung“) oni razodevajo dalje, da nasledni red je njim in njihovim potomcem na dobro, in to posebno za to, ker se opira na Bogu dopadljivo pravico in največo pravednost, in ker (in to najbolj povdarjajo) so od presvitle rodbine Avstrijske tej vojvodini Kranjski že pred več sto leti milostljivo dodeljene svoboščine in pravice. Ker name ravani red nasledstva se z deželno pravico popolnoma vjema, zato je deželni zastop hotel, da se sprejme eno glasno in z odkritosrečno potrditvijo. Konečno je deželni zastop v tej adresi prosil cesarja, „naj vsled §. 9 oporoke Ferdinanda II. blagovoli tudi vprihodnje vzdržati vse zvesto-ponižni vojvodini Kranjski premilostno dodeljene svoboščine, milosti, davščine, tudi pravo in pravice.“

Ko so bili vsi deželni zastopi Avstrije zaradi „nameravanega nasledstva“ zaslišani („abgehört“), je dotična „resolucija“ cesarske vlade bila za notranjo Avstrijo o nasledstvu vladarstva narejena in podpisana (datirana) iz Gracea 7. februarja 1726. leta. Ta „resolucija“, katera naznanja potrjenje cesarjevo, je kmalu potem došla Kranjskim deželnim stanovom in v deželnem zboru Ljubljanskem je bila 16. marca 1726 na znanje vzeta.

Če si tedaj vse te dogodbe in vsa ta cesarjeva pisma pred oči stavimo, je pač vsacemu jasno, da so posamesnim deželam Avstrijskega cesarstva slovesno zagotovljene bile njihove pravice in svoboščine, — da tedaj oktoberska diploma je res pravi in nepreklicljivi izraz zveze med vladarji Avstrijskimi in posamesnimi deželami, in da po takem oni centralizem, ki vse dežele in vse deželne pravice v en koš meče, nikakor ni opravičen, ni pravičen, ni postaven, in stvarjen je le po prenapetosti nemški, katera le tako gospodovati more posamesnim deželam.

Če je cesar sam prišel tudi v majhne dežele, kakor ste Koroška in Kranjska, in je on prisegal, deželam pustiti njihove „pravice in svoboščine“ in so deželni zastopi mu prisegali zvestobo in udanost — no, ali ni to najlepša zveza med vladarjem in narodi? ali ni to federalizem, ki ga dandanes povdarjamo za ono vladino obliko, ki edina utegne pomiriti vse narode Avstrijske, kar so Kranjski deželni stanovi že takrat dobro vedeli, ko so v adresi svoji 19. junija 1720. leta cesarju Karolu VI. pisali tako-le: „womit nicht allein Land und Leute allerklugist regiert und allen inneren Spaltungen vorgebogen, sondern auch denen fremden und ausländischen Invasionen und Anfechtungen mit bestmöglichster Macht gesteuert wird.“

Zato vsacemu pravemu Avstrijancu oktoberska diploma ostane sveto pismo.

Lepeznanske stvari.

Dvojni sveti večer.

Novelica, po E. svobodno posnel Josip Levičnik.

(Dalje.)

IV.

Sveti večer 1849. leta je. Visoki nebesni obok opét je z neizmernimi svitlimi zvezdami, ki se z razsvitljenimi okni mesta G— kakor za stavo poskušajo, kdo bode slovesneje migljaj veselemu spominu svojega na nocojšno noč rojenega Stvarnika. Povsod vladala je radost, pobožno in nekaljeno veselje. Le najmanjše hišice oddaljenega predmestja ognil se je ta nebeški dar; namestu Jezuska v jaslicah in njegovega blagoslova vladal je ondi hudobni duh razprtije in nemira. Tukaj namreč

bival je nekdanji, svoje dobre službe odstavljene nadjetničar, ki je ravnokar svojo hčerko osipal z britkimi besedami. Minka je sicer imela zakrite svoje oči z rokami; al potoki solzá, ki so se jej vdirale čez obraz in po obleki, svedočili so več kot dovolj, kako globoko jej segajo očetove ostre besede v srce. Njen obraz bil je sicer še vedno krasen; al blehost njegova svedočila je hude dušne stiske, ki so jej že dalj časa trle moči, dušne in telesne.

„O oče! o mati!“ — djala je zdaj z žalnim glasom — „se nisem li še zadosti spokorila; nisem li dovolj trpela zaradi tega, kar pravite vi, da je zagrešila neizrečena lahkomišljenost in nespamet moja? Le Bog sam gori v višavah vé, koliko sem trpela, in kak hud boj bojevala sem pred letom na nocojšno sveto noč; — le On more prešteti tisoče in tisoče vročih solz, katere sem pretočila od tačas; Njemu samemu je znano, kolikokrat sem ga že v srcu odpušenja prosila zaradi velike nesreče, v katero sem vaju pripravila zoper voljo mojo. Nisem li tudi delala — — —“

„Vse res, vse res!“ — jej seže togotni oče v besedo; — „al ravno ker vidiš, da se čez mero mučiš in doli devaš, ravno zaradi tega hočem, da je teh reči enkrat konec!“

„Oče, ljubi oče!“ — odvrne boječe Minika, „vsaj veste, kako svečano obljubo storila sem ono osodepolno noč, in katera me veže do zadnjega zdihljeja življenja.“

„Čenče!“ — zakriči zdaj srditi oče — „same gole čenče so to, ki tičijo v možganih kake prismojene romanske junakinje, v glavi razumne deklice pa ne veljajo tudi piškavega oreha ne. Gladki njegov obraz omamil te je neumno siroto; sanjala si, da si bo, ako mu pripomoreš k begu, osvojil celi svet, potem pa ga delil s teboj. Kje, vraga! pa tiči zdaj ta mladi junak svobode in njegova čast? Cesar je že davno oklical splošno pomilostenje za vse politiške grešnike in begune; al od tvojega viteza ni duha ne sluha. Zdaj imaš vsaj dokaz, koliko so vredne zvestobne prisega taci capinov. Najpred zavrta norčavi deklici možgane, da pozabi očeta, mater, službeno zvestobo in dolžnost, ter da primore mu k begu, potem pa jej pokaže fige in ni ga več!“

Minka se britko solzi pri teh ostrih očetovih besedah. Kaj tudi jim je hotela vgovarjati na to; saj je morala spoznati sama, da so skoz in skoz resnične. — Koj za tem nadaljuje oče: „To ti je Smoláč ves drug mož. Sam sicer nisem nikoli veliko maral za-nj; al zdaj sprevidim, da je zvesta duša, ki te res rad ima in se ne dá odgnati, akoravno si ga že večkrat, kakor kmetje sramotno pravijo, „po pasje“ odpodila. Pustil ti je čas, da si se sama lahko prepričala o tvoji zmoti in praznih upih; vedno še ti ponuja svojo prijaznost in pošten zakon, akoravno vidi, da je največi praznik v tvoji pratiki nezvestega tvojega zaročnika imé, sveti „zastonj-ga-čakaš“. To gotovo niso mačje solze. Vrh tega je Smoláč vsled bogate dedšine postal premožen mož, kar za naše siromaške okoliščine gotovo ni kaka malenkost. Sploh, on je storil vse za te, in hoče tudi še dalje storiti. Molčal je zoper svojo dolžnost, in to edino le zaradi tebe, to je, ker vé, da takih nadjetničarjev nikjer ne morejo rabiti, ki z lastno roko pomagajo zrelim tičem v beg. Glej, taka zvesta duša je Smoláč!“

„Oče! oče! Vi Smoláča slabo poznate“ — zavrne zdaj ihtijoča Mina; — „on je zvít, potuhnjen človek, in mene je strah njegove ljubezni. Vi ne veste, kako mi je izprva pretíl, da bo ugonobil in pomandral mene in vas, ako mu ne podam roke v zakon. Le edino to ga je bilo oplašilo, ker sem mu očitala, da je on sto-krat bolj kriv kot vi, ker je vedel za beg, a ni spolnil